

چابهار، شاه‌رگ اقتصاد افغانستان و آسیای میانه

افغانستان برای دسترسی به آبهای آزاد و تجارت دریایی، چاره‌ای جز نگاه به همسایگان ندارد و از بین همسایگان، ایران و پاکستان، نزدیک‌ترین، آسان‌ترین و اقتصادی‌ترین مسیرهای دسترسی افغان‌ها به آب‌های آزاد هستند تا افغانستان بتواند شریان تجاری و اقتصادی و صادرات و واردات خود را با سایر نقاط جهان از طریق دریا به عنوان مقرون به صرفه‌ترین راه حمل و نقل بین‌المللی کالا، فعال‌تر و پویاتر سازد.

** چرا چابهار برای افغانستان جذاب است؟

بندرهای «کراچی» و «گوادر» پاکستان اگرچه به صورت بالقوه می‌توانند گزینه‌های مناسبی برای تاجران افغانستان باشند اما مسائلی وجود دارد که باعث شده افغانستان امروز زاویه نگاه خود را به گزینه‌ای جذاب‌تر، امن‌تر و به صرفه‌تر واقع جنوب شرقی‌ترین نوار ساحلی ایران تغییر دهد. بندر چابهار، بندری در حال توسعه در جنوب شرقی ایران که تنها حدود ۹۰۰ کیلومتر با مرز افغانستان فاصله دارد و با توجه به طرح‌های ریلی در حال توسعه از جمله خط آهن چابهار - مشهد و نیز خطوط جاده‌ای، مورد توجه ویژه افغانستان قرار گرفته است.

اگرچه فاصله بندر گوادر پاکستان تا مرز افغانستان، فاصله تقریباً برابر با فاصله بندر چابهار تا مرز افغانستان است اما برخی مسائل از جمله وجود برخی اختلافات میان افغانستان و پاکستان از یک سو، و خاطرات نه‌چندان خوشایند مردم افغانستان از دورانی که پاکستان بنادر و مسیرهای زمینی خود را برای انتقال سلاح و تدارک نیروهای آمریکایی به افغانستان برای حمله به مردم این کشور و اشغال نظامی آن در اختیار آمریکا قرار داده بود و همچنین امنیت بیشتر حمل و نقل از خاک ایران، شاید از جمله دلایلی است که افغان‌ها امروز نگاه ویژه‌تری به بندر چابهار دارند.

خط ریلی چابهار - مشهد در مجموع به طول حدود یک هزار و ۶۰۰ کیلومتر با عبور از شهرهای ایران‌شهر، خاش، زاهدان، زابل (میلک)، نهبندان، بیرجند، قاین و گناباد از طریق ایستگاه کال‌شور در حوزه شهرستان گناباد به راه آهن بافق - مشهد متصل می‌شود و با توجه به بهره‌برداری از خط ریلی خواف به هرات افغانستان در سال‌های اخیر، تکمیل این خط ریلی (چابهار - مشهد) از ضرورت‌های مهم رونق اقتصادی منطقه و تکمیل دالان شرق کشور به شمار می‌رود.

اتصال ریلی شهر خواف در جنوب شرقی استان خراسان رضوی به شهر هرات افغانستان در کنار ساخت راه آهن چابهار - زاهدان - مشهد در مسیر دالان جنوب به شمال از طرحهای کلیدی در شرق ایران و نویدبخش توسعه و رونق اقتصادی منطقه است و مکمل توسعه دالان شرق کشور و افزایش تعامل با کشورهای منطقه است.

اتصال به آبهای آزاد و تجارت از طریق منطقه آزاد چابهار از آرزوهای دیرینه افغانستان است که با تکمیل خط ریلی مشهد به زاهدان و چابهار، مسیر حمل و نقل ریلی شرق توسعه و رونق می یابد و مبادلات منطقه ای بین ایران با کشور افغانستان و آسیای میانه متحول می شود.

توجه افغانستان به چابهار صرفاً محدود به زمان روی کارآمدن حکومت طالبان در طول حدود سه سال اخیر نمی شود و دولت های سابق افغانستان نیز به اهمیت چابهار واقف بودند و مذاکراتی را با ایران آغاز کرده بودند. اما از زمان قدرت گرفتن حکومت طالبان، مذاکرات جدی تری و منظم تری بین مقامات این حکومت و جمهوری اسلامی ایران برای فعال تر کردن مسیرهای تجارت ریلی و جاده ای بین ایران و افغانستان از جمله اتصال ریلی بندر چابهار تا افغانستان آغاز شده و ادامه دارد.

سفرهای مکرر هیات های افغانستان به تهران، مشهد و چابهار برای تسریع در طرح های اقتصادی، تجاری و حمل و نقل میان دو کشور حاکی از اراده جدی تجار و حکومت افغانستان برای استفاده از ظرفیت های فراوان ایران است.

از سویی هم تاکید جمهوری اسلامی ایران برای اولویت به توسعه همکاری های همه جانبه با کشورهای همسایه و منطقه، انگیزه و اعتماد افغانستان برای گسترش همکاری ها با ایران و بهره مند شدن از زیرساخت ها و ظرفیت های ترانزیتی، حمل و نقل و تجاری و اقتصادی با ایران را بیش از پیش تقویت کرده است.

در تازه ترین رفت و آمدهای هیات های تجاری و اقتصادی افغانستان به ایران، مسئولان وزارت صنعت و تجارت حکومت سرپرست افغانستان روز گذشته (۱۲ اسفند) اعلام کردند: محمدالله بختیار، رئیس ترانزیت بین الملل وزارت صنعت و تجارت حکومت سرپرست در ادامه سفرش به منطقه آزاد چابهار با حجت الله عبدالملکی، مشاور رئیس جمهوری و منشی شورای عالی مناطق آزاد

تجارتی- صنعتی و ویژه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران دیدار کرد.

طرفین در این دیدار، در رابطه به عملیاتی سازی و تکمیل نمودن زنجیره ترانزیتی از چابهار، اولویت به کالاهای ترانزیتی از این مسیر، فراهم آوری تسهیلات به تاجران و سرمایه گذاران افغانستان در چابهار و سایر موضوعات مرتبط گفت و گو کردند.

حسن کاظمی قمی نماینده ویژه رئیس جمهوری اسلامی ایران در امور افغانستان نیز اخیرا اعلا کرد: هیات دولت سرپرست افغانستان مصوب کرده و تصمیم جدی گرفته تا روابط تجاری و اقتصادی با ایران را توسعه دهد برای همین منظور سفر هیات سیاسی و تجاری به چابهار بزرگترین بندر اقیانوسی ایران سفر کرده و بزودی شاهد سرمایه گذاری و حضور فعالانه بخش خصوصی افغانستان در جای جای ایران بویژه بندر چابهار خواهیم بود.

**** چابهار، نقطه طلایی چهار راه ترانزیت منطقه**

بندر چابهار، نه تنها مورد توجه ویژه افغانستان قرار گرفته، بلکه یکی از مهم ترین دروازه های ترانزیتی برای کشورهای حوزه آسیای میانه از طریق کریدور اقتصادی شمال- جنوب از طریق خاک ایران محسوب می شود و باعث شده ایران به عنوان یک چهار راه ترانزیتی راهبردی در منطقه و جهان، نقش ویژه تر و جذابیت بیشتری برای همسایگان و کشورهای منطقه داشته باشد.

کوریدور ترانزیتی شمال- جنوب به عنوان یک شریان اقتصادی حیاتی که کشورهای حوزه آسیای میانه و حتی روسیه و قفقاز نگاه ویژه به اهمیت و کاربردهای غیرقابل انکار آن را دارند، به جرات می توان گفت بدون بندر چابهار معنا پیدا نمی کند. چابهار را از آن جهت یک بندر منحصر بفرد به لحاظ موقعیت جغرافیایی، ویژگی های دریایی و راهبردی می نامند که می تواند دروازه تجارت دوسویه میان بخش قابل توجهی از قاره آسیا با جهان تبدیل شود. همچنین موقعیت راهبردی ایران در جغرافیای منطقه و همسایگی آن با 15 کشور، باعث شده این کشور به مسیر کریدورهای شمال - جنوب و شرق - غرب و به تعبیر بسیار دقیق حضرت آیت الله خامنه ای رهبر معظم انقلاب، به «چهار راه ترانزیت» منطقه تبدیل شود.

حضرت آیت الله خامنه ای در آبان سال 1401 در بیاناتی که در دیدار دانش آموزان در آستانه سیزدهم آبان ماه، روز دانش آموز و روز

ملی مبارزه با استکبار مطرح کردند، به نقاط قوت کشور از جهات مختلف از جمله موقعیت راهبردی جغرافیایی ایران اشاره کردند و گفتند: «ما چهارراه ارتباطات شرق و غرب و شمال و جنوبیم. شما روی نقشه نگاه کنید، نقشه‌ی دنیا را بگذارید نگاه کنید؛ ما در یک نقطه‌ی حسّاس هستیم. شرق و غرب از ما میتوانند عبور کنند؛ شمال و جنوب هم از ما میتوانند عبور کنند. ما یک معبر ترانزیت بسیار پیشرفته و خوبی میتوانیم در دنیا باشیم. البته احتیاج دارد به خطوط راه‌آهن، خطوط ریلی؛ با جاده نمیشود که من راجع به این خطوط ریلی هم باز - این درددل‌ها را با شما جوانها باید بکنیم - مکرر در دولتهای مختلف راجع به خطوط ریلی من تأکید کرده‌ام؛ متأسفانه کوتاهی شده. البته در آن اوایل بعد از رحلت امام چرا، یک مقداری کارهای ریلی خوبی انجام شد، [ولی] بعدش دیگر کار درستی انجام نشده و حالا ان‌شاءالله بنا دارند کارهای خوبی را انجام بدهند. ما بایستی ان‌شاءالله در این زمینه‌ی رفت‌وآمدها و حمل و نقل بتوانیم جایگاه خودمان را پیدا کنیم.»

ایران از کشورهایی است که بیشترین همسایگان را دارد. با توجه به مرزهای آبی و خاکی، ۱۵ کشور با جمهوری اسلامی ایران از طریق مرزهای خاکی یا آبی همسایه اند که وجود این تعداد کشور و نیز دسترسی به سواحل خزر و مرزهای آسیای میانه و قفقاز در شمال و دسترسی گسترده آن به سواحل راهبردی خلیج فارس، تنگه هرمز و سواحل مکران در جنوب، به خودی خود امتیازات منحصر بفردی است که باعث شده ایران در نقشه جغرافیای جهان، از موقعیتی بی نظیر نسبت به سایر کشورها برخوردار باشد.

همچنین واقع شدن ایران در میانه کمربند اتصالی شرق به غرب به عنوان کوتاه ترین، امن ترین و مقرون به صرفه ترین راه دسترسی حمل و نقل و تجارت کالا بین دو نیم کره شرق و غرب زمین محسوب می شود. اهمیت ایران به عنوان شاهراه تجارت جهانی شهرتی چند هزار ساله دارد و جاده ابریشم گواهی بر این واقعیت است؛ جاده ای که امروز چین به عنوان دومین ابرقدرت اقتصادی جهان در تلاش است تا آن را در قالب طرحی به نام "کمربند-راه" دوباره احیا کند و بدون تردید موقعیت و جغرافیای ایران در این طرح تجاری بزرگ را نمی تواند نادیده گرفت.

**** ضرورت تسريع روند توسعه بندر چابهار**

با توجه به اهميت راهبردى منطقه اى و بين المللى بندر منحصر بفرد چابهار به عنوان بندرى كه به دليل عمق زياد آبهاى ساحلى دريائى عمان، امكان پهلوكبرى غول پيكرترين كشتى ها را فراهم مى سازد و همچنين دسترسى اين بندر راهبرى به اقيانوس هند و آبهاى آزاد سراسر جهان، ضرورى است تا مقامات و دستگاه هاى ملى مسئول در توسعه بندر چابهار و توسعه شبكه اتصالات ريلى اين بندر، تلاش ها براى پيشبرد طرح هاى مرتبط را با جديت بيشتر دنبال كنند.

همچنين به نظر مى رسد روند فعاليت هاى مرتبط با اجراى توافقنامه توسعه بندر چابهار از سرعت مطلوب برخوردار نيست و گفت و گوهاى جدى تر و صريح تر مسئولان و دستگاه هاى ذيربط جمهورى اسلامى ايران با كشور مسئول اجراى اين توافقنامه براى سرعت بخشيدن به روند توسعه بندر چابهار، ضرورتى انكار ناپذير است.

